

Саховат ва меҳр-оқибат байрами

Рамазон ҳайити кунлари муҳтожлар, фақир-мискинлар ҳолидан хабардор бўлиш, ҳақдорлар ҳақини ато этиш, инфоқ-эҳсон қилиш, болаларга ҳайитлик улашиш лозим.

Мусулмонлар Аллоҳ таоло фарз қилган Рамазон рўзасини комил тутиб, Қуръони карим тиловати, дуою хайрлар билан муборак ҳайитни қарши олишади. Байрам кунларида мўминлик ахлоқи, меҳр-оқибат ва саховат кўрсатиш каби фазилатлар ёрқинроқ намоён бўлади. Ана шу қутлуғ айёмда қариндош-уруғларни, ёр-биродарларни, устозларни зиёрат қилиш, ҳол-аҳвол сўраш, ота-оналарни хурсанд қилиш гўзал фазилатлардандир.

Аллоҳ таоло бундай марҳамат этади: **“Молларини Аллоҳ йўлида сарфлаб, сўнгра берган нарсаларига миннат ва озорни эргаштирмайдиган зотлар учун Парвардигорлари ҳузурида улуғ ажр бордин”** (Бақара сураси, 262-оят). **“Эй Муҳаммад, қавми қариндошга, мискин ва йўловчига (хайру эҳсон қилиш билан) уларнинг ҳақларини адо этинг ва исрофга йўл қўйманг!”** (Исро сураси, 26-оят).

Ҳадисларда бундай дейилган: **“Бир-бирларингиздан алоқангизни узманг, бир-бирларингиздан юз ўғирманг, бир-бирингизга ҳасад қилманг, Аллоҳнинг яхши оға-ини бандаларидан бўлинг”** (Имом Термизий ривояти).

“Ким Аллоҳга ва охират кунига имон келтирган бўлса, қариндошлари билан алоқани боғласин” (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти). **“Мўмин киши ўзи тўқ бўла туриб, қўшнисини оч қўймайди”** (Имом Аҳмад ривояти).

Баъзи жойларда ҳайит кунлари динимизда буюрилмаган, исрофгарчиликка сабаб бўладиган турли маросимлар ўтказиш ҳолатлари кузатилади. Бу динимизга зиддир. Шунингдек, хурсандчилик, шоду хурамлик рамзи бўлган байрамни аза ва йиғи-сиғига айлантириш мутлақо

мумкин эмас. Унга кетадиган маблағларни муҳтожларга, фақир-мискинларга, етим-есир, бева-бечораларга тарқатиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Муборак Рамазон ойнинг жамиятимиз ҳаётида тинчлик-барқарорлик, ўзаро ҳурмат ва ҳамжиҳатлик муҳитини янада мустаҳкамлаш, халқимизнинг диний-маънавий қадриятларини асраш ва ривожлантириш борасидаги аҳамиятини ҳисобга олиб ҳамда уни ҳар томонлама муносиб ўтказиш мақсадида 21 март кун муҳтарам Президентимизнинг **“Муборак Рамазон ойини муносиб тарзда ўтказиш тўғрисида”**ги Қарори қабул қилинди.

Давлатимиз раҳбарининг ушбу қарори ҳеч бир истисносиз бутун бир халқимиз томонидан эътироф этилаётгани муқаддас динимиз ва унинг барча амалларига қонунан эмин-эркинлик берилаётганидан далолатдир.

Масжидга келаётган кексалар билан суҳбат қилсангиз кўзларидан миннатдорчилик ёши балқиганини кўриб Яратганга шукроналар келтирасиз.

Зеро, Расули Акрам соллаллоху алайҳи ва саллам ҳадисларининг бирида: **“Аллоҳ таоло бандага каттами, кичикми бир неъмат берса ва банда унинг шукронаси учун “Аллоҳга ҳамд бўлсин” деса, шунда у ўша**

неъматидан ҳам афзалроқ нарсага эришган бўлади”, деганлар.

Буларнинг барчаси, албатта, юртимиздаги эмин-эркинликнинг шарофатидандир. Агар биз ато этилган Аллоҳнинг мана шу неъматларига шукр қилиб, зиммамиздаги бурч ва вазифаларимизни адо этиб борар эканмиз, Ҳақ субҳанаху ва таоло ояти каримада: **“... агар (берган неъматларимга) шукр қилсангиз, албатта, (уларни янада) зиёда қилурман...”**, - деб таъкидлаганидек, ўз неъматларини янада зиёда этиши муқаррар.

Одатда инсон ўзига берилган неъматлар қадрини мулоҳаза қилиб, шу неъматдан ўзгалар ҳам баҳраманд ёки бебаҳра эканлигини ўйлаб, қиёслаб юриши ҳам иймон нуридан. Бу эса шукр келтиришга чорлайди. Янада кўпроқ Аллоҳ таолога хуш келади. Натижада неъматнинг зиёда бўлишига сабаб бўлади, инсонни бахт-саодатга эга қилади.

Аллоҳ таоло Рамазон ҳайитини гўзал ва кўтаринки кайфиятда ўтказишни барчамизга насиб айласин! Халқимизни, юртимизни турли баюю офатлардан Ўзи асрасин!

Ҳайитингиз қутлуғ бўлсин, азизлар!

Абдулҳай ТУРСУНОВ,

Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг Наманган вилоят вакили

ҚИСҚА САТРАЛДАРДА

✓ Ўзбекистоннинг Саудия Арабистонидаги элчиси Улуғбек Мақсудов Бутунжаҳон ислом уюшмаси бош қотиби Шайх Муҳаммад бин Абдулкарим ал-Исса билан учрашув ўтказди. Унда Имом Бухорий мажмуаси ҳудудида Пайғамбар алайҳиссалом сийрати ва Ислом цивилизацияси инновацион музейини ташкил этиш масалалари муҳокама қилинди.

✓ 6 апрель куні Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Нуриддин домла Холиқназаров Шаҳрисабз шаҳридаги “Сирожиддинхон Бурҳониддинхон ўғли” жоме масжидига ташриф буюриб, намозхонларга мавъиза қилиб берди.

✓ 6–7 апрель кунлари Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси маркази ташаббуси билан Тошкент шаҳридаги “Ҳазрати Имом” мажмуаси майдонида “Китоб – камолот калити” илмий-маърифий китоблар кўргазма савдоси ташкил этилди.

✓ Рамазон ойи муносабати билан “Вақф” хайрия жамоат фондининг Сурхондарё филиали Термиз шаҳридаги Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази ходимлари, Имом Термизий ўрта махсус ислом таълим муассасаси ўқитувчи ва талабалари ва диний соҳа ходимлари учун ифторлик дастурхонини ташкил этди.

✓ 5 апрель куні Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Нуриддин домла Холиқназаров Имом Термизий халқаро илмий тадқиқот маркази ҳамда Имом Термизий ўрта махсус ислом таълим муассасасига ташриф буюрди.

✓ 7 апрель куні Саудия Арабистони расмийлари умра зиёратчиларидан ўзлари билан катта миқдордаги нақд пул ёки қимматбаҳо буюмларни олиб юрмасликка чақирди. Жумладан, Қироллик ҳудудига тилла қуйма, қимматбаҳо тошлар ва умуман қимматбаҳо металлларни ҳамда 16 минг доллардан (60 минг Саудия риёли) кўп бўлмаган нақд пулни олиб кирмасликни тавсия қилди.

✓ Саудия Арабистони тошбақа шаклида сузиб юривчи шаҳар қуришни режалаштирмоқда. Ушбу Теряхтада савдо марказлари, боғлар, меҳмонхоналар, квартиралар ва бошқа объектлар жойлашади.

“

«Кимки иззат истаса, бас, барча иззат Аллоҳникидир. Унга хуш каломлар юксалур ва солих амал кўтарур уни. Макр ила ёмонликлар қилганларга шиддатли азоб бордир. Ана ўшаларнинг макри ботил бўлур» (Фотир сураси, 10-оят).

«Кимки иззат истаса, бас, барча иззат Аллоҳникидир». Баъзилар айтади: «Ким Аллоҳдан ўзгага сиғинадиганлардан ва санамларга ибодат қилиш билан куч-қувват ва қудратли бўлишни истаса, **“Бас, барча иззат Аллоҳникидир”**. Яъни, бу нарсани дунё охиратда Аллоҳдан сўранглар. Аллоҳ таолонинг ушбу ояти ана шу маънодадир: **«Кимки бу дунё савобини истаса, (билиб қўйсинки,) Аллоҳ ҳузурида ҳам бу дунёнинг, ҳам охиратнинг савоби бордир»** (Нисо сураси, 134-оят). Яъни, дунёю охиратдаги ўша нарсани Унинг ҳузуридан қидиринглар. Баъзилар: **“Кимки иззат истаса”**, яъни иззат ва қадр топишни истаса, **“Барча иззат Аллоҳникидир”**, яъни дунё ва охират азизлиги сизлар ибодат қилаётган санамлар билан эмас, балки Аллоҳга ибодат қилиш билан бўлади, деб таъвил қилдилар. Мушриклар санамларга ибодат қилиш орқали икки ишни ишташарди. Биринчиси азизлик.

Иззат Аллоҳникидир

Бунга Аллоҳ таолонинг ушбу сўзи далил: **«Улар (Макка мушриклари) Аллоҳни қўйиб, ўзларига куч-қудрат бўлиши учун илоҳлар тутдилар»** (Марям сураси, 81-оят). Иккинчиси эса, куч-қувват ва (хавфсизликни таъминловчи) қудрат. Бунга Аллоҳ таолонинг куйидаги ояти далил бўлади:

«(Йўқ, улар шукр қилмадилар, балки) **Аллоҳни қўйиб ёрдам олиш умидида (ўзга) худоларни тутдилар»** (Ёсин сураси, 74-оят). Буларнинг бари Аллоҳ таоло ва Унга итоат билан бўлишни хабар берди. Шунинг учун сиғинаётган бут-санамлар ҳузуридан эмас, (эришмоқчи бўлган нарсангизни) Аллоҳнинг ҳузуридан қидиринглар.

Аллоҳ азза ва жалланинг: **“Унга хуш каломлар юксалур ва солих амал кўтарур уни”** ояти хусусида уламолар турли хил фикр билдиришган. Баъзилар шундай деган: **“Унга хуш каломлар юксалур”** оятидаги “хуш калом” сўзидан мурод бу чиройли ваъдадир, **“ва солих амал кўтарур уни”** сўзи эса ваъдани амалга ошириш маъносидадир. Яъни, чиройли ваъдани амалга ошириб, унга вафо қилгач, ана ўша амалга ошириш берган чиройли ваъдасини кўтаради, деган. Баъзилар айтади: **“Унга хуш каломлар юксалур”** оятидаги “хуш калом” бу тавҳид калимаси ва ихлосдир,

“Солих амал кўтарур уни”, яъни Аллоҳга тавҳидни холис қилиш у айтган хуш сўзни кўтаради. Мана шу таъвилга кўра, Аллоҳ учун ихлос ила айтилмаган хуш каломлар Унга кўтарилмайди.

Баъзилар: **“Унга хуш каломлар юксалур”** сўзидан мурод тавҳид калимаси, дедилар. Бу биз айтган фикрга мос келади. **“Солих амал кўтарур уни”**. Яъни, Аллоҳ таоло солих амални эгаси учун кўтаради, яъни хуш калом эгаси учун кўтаради. Бу таъвилга кўра, солих амал эмас, Унга хуш сўз кўтарилади. Баъзи таъвил аҳллари айтадилар: “Хуш тавҳид калимаси солих амалларни Аллоҳга кўтаради ҳамда шу сабабли солих амалларни қабул қилади”. Оятнинг зоҳирий маъносига кўра, хуш каломларни кўтарадиган нарса бу солих амалдир. Бироқ бу борада биз келтирган маъно – валлоҳу аълам – тўғридир. Баъзилар: “Солих амал хуш каломларни кўтаради”, дедилар.

Аллоҳ азза ва жалланинг: **“Макр ила ёмонликлар қилганлар”** сўзини таъвил аҳлининг кўпчилиги: “Ёмонлик қиладиганлар” маъносида, деганлар. Мушрикларнинг ёмон мақсадда қилган макрлари уларнинг Расулulloҳга қилган макрлари ҳамда У зотга берган озорлари бўлиши мумкин. Аллоҳ таолонинг ушбу сўзи ана шу маънода: **«Кофир бўлганларнинг сизни асир олиш**

ёки ўлдириш ёки (юртдан) чиқариб юбориш учун макр қилганларини эсланг» (Анфол сураси, 30-оят). Аллоҳ таоло дунёда қатл ва ҳалок қилиш билан, охиратда эса шиддатли азоб билан макр қилади. Аллоҳ таоло бундай огоҳлантиради: **“Охиратда уларга шиддатли азоб бор”**. Бошқа оятда **«Ана ўшаларнинг макри ботил бўлур»**, яъни ҳалок бўлур, деган (ябуур) сўзи (баваарун) “ҳалокат” ўзагидан олинган бўлиб, “ҳалок бўлиш” маъносини ифодалайди. У ҳам бўлса, уларнинг Бадр жангида қатл қилинишидир.

Имом Абу Мансур МОТУРИДИЙнинг “Таъвилотул Қуръон” асаридан

Ҳадис шарҳи

Абу Айюб Ансорий розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: **“Ким Рамазон рўзасини тутиб, сўнг унга шавволдан олти (кун)ни эргаширтса (рўза тутса), йил бўйи рўза тутгандек бўлади”** (Имом Муслим ривояти).

Ушбу ҳадисдан шавволнинг олти куниди рўза тутиш суннатлиги келиб чиқади. Зеро, ҳадисда унинг фазилатини, деб зикр қилинмоқда. Яъни, бутун йил давомида рўза тутишга одатланган киши ҳақидадир. Жумхур уламолар шундай дейишган. Аммо Имом Абу Ҳанифа ва Имом Молик раҳимаҳумаллоҳ бу кунлар рўзасини қариш қўришган. Унинг сабабини Имом Молик “Муваддо”да бундай изоҳлаган: «Илм аҳли ва фақиҳлардан унинг (шавволнинг) рўзасини тутадиган бирор одамни кўрмадим. Улар “Рамазон рўзасига бошқа рўзани қўшиш – жоҳилият ва жафо аҳлининг иши” деган маънода унинг бидъатлигидан хавотир қилишар эди».

Шунга кўра, хавотир қилинган ишдан омонда бўлинса, шавволнинг рўзасини тутиш мастаҳаб бўлади. Бу омонлик эса Рамазон ҳайити куни рўза тутмаслик билан юзага чиқади. Натижада Рамазон рўзасига шавволнинг рўзаси қўшилиб кетмайди. Шундан келиб чиқиб, ҳанафийлардан мутааххирлари

шавволнинг рўзасини мустаҳаб санашган.

“Йил бўйи рўза тутгандек” – ни Имом Насойининг “Сунанул кубро”сидаги Савбон розийаллоҳу анҳунинг ҳадиси изоҳлаб келган: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Рамазон ойининг рўзаси ўн ойга, (шавволнинг)**

олти кунлик рўзаси икки ойга баробардир. Мана шу бир йилнинг рўзасидир”, дедилар (чунки бир яхшиликка ўн баробар савоб ёзилади).

“Унга шавволдан олти (кун)ни эргаширтса (рўза тутса)”. Афзали, ҳайит кунидан кейин кетма-кет олти кун тутишдир. Қолаверса, бу нафсга ҳам енгил бўлади. Чунки бир ой давомида рўза

тутиб юрган одамга яна олти кун рўза тутиш қийин кечмайди. Агар олти кунни шавволнинг охиригача бўлиб-бўлиб тутса ҳам, айтилган фазилатга эришаверади.

“Иъламул анам шарҳу Булуғил маром” асари асосида
Азизбек ХОЛНАЗАРОВ тайёрлади.

Ибрат

Улар уй ҳам қуришадими?..

Нух алайҳиссалом замонида инсонлар 800–1000 йил умр кечирганлар. Бир аёлнинг ўғли вафот этибди. У қаттиқ қайғуриб, йиғлабди. Қўшни аёллардан бири айтибди:

– Нимага бунча йиғлайсан? Аллоҳ таолонинг тақдири шундай экан.

– Албатта, шундай. Мен унга йиғламайман.

– Унда нега йиғлаяпсан?

– Болам кўп яшамади деб, оналик шафқатим билан йиғлаяпман.

– Боланг неча ёшда эди?

– 275 ёшда эди.

– Агар сен бунга йиғлайдиган бўлсанг, охирзамонда келадиган уммат нима қилсин, умрлари 50–60 йил бўлади.

– Жиддий айтаяпсанми?

– Албатта.

– Аллоҳ, Аллоҳ, улар уй ҳам қуришадими?

– Ҳа, биттадан эмас, бир нечтадан уй қуришади.

– Мен уларнинг ўрнида бўлсам, чодиримнинг қозиғини ҳам ўзгартирмасдим.

Муҳаммад РАВҲОМИЙнинг “Ибратли воқеалар” китобидан

Танбех ва одоб беришда тутган чиройли йўллари*

Инсонларга танбех бериш уларга одоб ва таълим бериш йўлларида бири ҳисобланади. Аммо танбех меъёрида бўлма-са ёки ноўрин, бемаврид берил-са, танбех берилаётган инсонга фойда эмас, зарар келтириши мумкин. Расулуллоҳ соллалло-ху алайҳи ва саллам танбехни ўз ўрнида, керак вақтда қўллар эдилар. Масалан, тарбия ва тан-бех бериш, бир ножўя ишни қил-ган кишига таъна қилиш бораси-да турли йўللardan, бир неча ус-лублардан фойдаланар эдилар. Бунда танбех тақозо этилаётган вазиятни ҳам албатта ҳисобга олардилар. Айрим ҳолатда иш-ора қилиш, баъзида сўз билан, баъзан мунозара билан, баъзан ўзларини четга олиш, баъзида эса ўз ҳолига ташлаб қўйиш билан койир эдилар. Айрим ҳолат-ларда муборак юзларида ғазаб аломатлари ҳам намоён бўларди.

Бир куни у зот Абдуллоҳ ибн Умар розийаллоху анхумонинг сарик рангли кийим кийиб ол-ганини кўрдилар. Бундай кийим-дан қайтарилгани учун: **“Онанг шунга буюрдими?”** дедилар¹. Шундан бошқа сўз айтмадилар. Чунки шу сўзнинг ўзи ножоиз ишни тузатиш, яхшиликка ундаш учун етарли эди. Ривоятларда ке-лишича, Ибн Умар розийаллоху анхумо уйга бориб, ўша кийим-ни ёқиб юборган экан.

Пайғамбар алайҳиссалом баъзан кимнидир қаттиқ койи-ган ҳолатлар ҳам бўлган. Лекин у зотнинг танбехлари ўша одам шундай муомалага лойиқ деб билганлари ёки қаттиқроқ га-пирмаса таъсир қилмайди деб ўйлаганлари учун айтилмаган. Балки бундай танбех замирида катта ҳикматлар ётгани сабабли шундай қилганлар. Шундай ҳо-латлардан бири Муоз ибн Жа-бал розийаллоху анху билан юз берган. Муоз розийаллоху анху ўз қавмининг масжидида имом-ликка ўтиб, қироатни жуда чўзиб юборди. Намозхонлар орасида шошилиш иши бор бир одам сафдан чиқиб, кетиб қолди. Муоз розийаллоху анху эса кетиб қол-ган одамни мунофиққа чиқарди. Маълумки, бу сўз жуда хатарли бўлиб, ундан куфр назарда тутил-ган. Шунда ҳалиги одам қаттиқ изтиробга тушиб, безовта ҳолда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламнинг ҳузурларига кел-ди ва Муоз розийаллоху анху

намозни чўзиб юборгани учун кетиб қолганини, бу иши учун мунофиқликда айбланаётгани-ни айтиб, шикоят қилди. Шунда у зот Муоз розийаллоху анхуни чақиртириб: **“Эй Муоз, сен фит-начимсан?! Эй Муоз, сен фит-начимсан?! Эй Муоз, сен фит-начимсан?!?”** деб койидилар. Бу сўз шикоят қилувчининг кўнгли олинганини, унинг шикояти эъ-тиборсиз қолмаганини билди-ради. Аслида намозни чўзган имомга қироатни енгил қилиш кераклигини айтиб қўйишнинг ўзи ҳам етарли бўларди. Хусу-сан, ҳалол-ҳаромни яхши бил-ган Муоз розийаллоху анхудек зотга битта сўз кифоя эди. Лекин Пайғамбар алайҳиссалом бошқа тарафларни ҳам ўйлаб, у кишини қаттиқроқ койишди.

Бундай ҳолат Абу Зар розий-аллоху анху билан ҳам юз бер-ган. Абу Зар розийаллоху анху бир ҳабаш кулни: **“Эй қоранинг боласи”,** деб ҳақоратлади. Кул хафа бўлиб, Расулуллоҳ соллал-лоху алайҳи ва салламга арз-ши-коят қилди. У зот Абу Зар розий-аллоху анхуни чақириб: **“Сенда ҳали ҳам жоҳилият қолдиқла-ри бор экан. Унинг онасини ҳақо-рат қилибсан”,** дедилар. Бу гап Абу Зар розийаллоху анхуга қат-тиқ таъсир қилиб, ҳабаший кул-дан кечирим сўради. Аслида Абу Зар розийаллоху анхуни бунча-лик койиш шарт эмас эди. Лекин

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам шикоят қилиб келган кул-нинг ҳолини ўйладилар. Бу кул ранг ва жинс танламайдиган Ис-лом соясида омонликда ҳаёт ке-чирар эди. Шу боис Набий сол-лаллоху алайҳи ва саллам уни юпатиш, кўнглини олиш ва ши-коятини безътибор қолдирмас-лик учун шундай қилган эдилар.

Пайғамбар алайҳиссалом-нинг одоб бериш услубларидан яна бири айбдорни ҳибс қилиб қўйиш эди. Ҳибс қилиш деган-да зиндонга солиш, қамаб қў-йиш тушунилмаслиги керак. Ра-сулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам ва Абу Бакр розийал-лоху анхунинг даврларида ким-нидир қамаб қўядиган махсус жойнинг ўзи бўлмаган. Набий алайҳиссаломнинг ҳибс қилиш-лари деганда айбдор инсоннинг хоҳ масжидда бўлсин, хоҳ уйи-да бўлсин, маълум бир нарсалар-дан фойдаланишини тақиқлаб қўйишлари тушунилади.

Имом Абу Довуднинг риво-ятида келишича, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам бир кишини тўхматда айблаб, ҳибс қилганлар. “Саҳиҳ”да ай-тилишича, Сумома ибн Асолни масжиднинг бир устунига боғлаб қўйганлар.

Набий алайҳиссалом ва Абу Бакр розийаллоху анху даврла-рида ҳибс қилиш шундай бўл-ган. Умар розийаллоху анху ха-лифа бўлгач, Маккада бир ҳов-ли сотиб олиниб, қамоқхона қи-либ қўйилган.

Расулуллоҳ соллаллоху алай-ҳи ва саллам одоб бериш учун калтаклаш услубидан ҳам фой-даланар эдилар. Масалан, ку-лини қасддан ўлдирган кишини калтаклашга буюрганлар. “Ифк” воқеасида Ойша онамиз розий-аллоху анҳо ҳақларида бўлмағур тўхматлар тарқатган Мистох ибн Усоса ва бошқаларни ҳам калтаклаганлар.

Сургун қилиб юбориш ҳам у зотнинг одоб бериш услубла-ридан эди. Набий алайҳисса-лом Ҳакам ибн Абу Осни Тоиф-га сургун қилганлар. Зино қил-ган куллар ва аёлларнинг ораси-га кириб юрадиган хунасаларга дарра урилиб, сургун қилинган.

Саййид Муҳаммад Ҳасанийнинг “Икки олам сарвари” асаридан
Ғиёсиддин ҲАБИБУЛЛОҲ
таржимаси

¹ Имом Муслим ривояти.

Масала

Беморлик, маййит ва дафнга доир фатволар

379-ФАТВО

Мабодо бемор ўлими олдидан куфр сўзларини айтиб юборган бўл-са ҳам, унга кофир ҳукми берил-майди, балки у ҳамма мусулмон-лар каби дафн қилинади.

«Оламгирия», «Фатҳул Қадир»

380-ФАТВО

Жон бераётган беморнинг ҳу-зурида аҳли салоҳ, улуғ одамлар-нинг ҳозир бўлиши яхшидир. Унинг ёнида Ёсин сурасини ўқиб туриш мустаҳаб саналади. Беморнинг атрофида хушбўй нарсаларнинг муаттар ҳид таратиб туриши ҳам фойдалидир.

«Оламгирия», «Муня», «Зоҳидий»

381-ФАТВО

Жони узилаётган беморнинг ёни-да жунуб ёки ҳайзли аёлларнинг бў-лиши макруҳ эмас.

«Оламгирия», «Қозихон»

382-ФАТВО

Беморнинг жони узилиши била-ноқ, унинг энг яқин кишиси ип би-лан эмас, энли латта билан ияги-ни бошига тортиб боғлайди. Кўз-лари очиқ қолган бўлса, юмиб қў-яди. Кийимлари ечиб олиниб, ердан баландроқ жойга – тахта ёки сўри устига ётқизиб, усти матоҳ билан ёпиб қўйилади. Иссиқ кунларда бўлса, қорнига темирдан ясалган нарса қўйилади. Ўлими тўғрисида одамларни хабардор қилиш муста-ҳабдир. Имкони борида маййитни тезроқ ювиб, кафанлаб, жанозаси-ни ўқиб, дафн этилади. Касал бўл-май, тўсатдан вафот этган киши то ўлимининг сабаби аниқланмагун-ча дафн этилмай туради.

«Оламгирия», «Жавҳара», «ас-Сирож»

383-ФАТВО

Маййит ювилмай туриб, унинг ҳузурида Куръон тиловат қилиш макруҳдир.

«Оламгирия», «Табйин»

384-ФАТВО

Ҳомиладор аёл ўлиб қолса ва қорнидаги боланинг қимирлага-ни маълум бўлса, Имом Муҳаммад раҳимахуллоҳнинг сўзига кўра, она-нинг қорнини ёриб, бола чиқариб олинади.

«Оламгирия», «Қозихон»

5-бетда

* Давоми, бошланиши ўтган сонларда.

Имом Қудурийнинг ҳанафий фиқҳи ривожига қўшган

ҳиссаси

“Имом Қудурий” номи билан машҳур бу зотнинг тўлиқ исми Абул Ҳусайн Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Жаъфар ибн Ҳамдон Қудурий Бағдодий бўлиб, 362 ҳижрий йил дунёга келган. 428 йилда ражаб ойининг 5-куни душанбада Бағдод шаҳрида 66 ёшда вафот этган. Ўзининг ҳовлисига дафн этилган. Бир қанча тарихчилар, хусусан, Ибн Халликон айтишича, олимнинг жасади кейинроқ Мансур кўчасидаги қабрга кўчирилган ва у ерда Абу Бакр Жассос Розийнинг шогирди Имом Абу Бакр Муҳаммад ибн Мусо Хоразмий (ваф. 403 ҳ.й.) нинг қабри ёнига дафн қилинган¹.

Қудурий сўзи баъзи манбаларда Бағдод яқинидаги қишлоқ номига нисбат берилган бўлса, баъзиларида Бағдоддаги маҳалла номига нисбат, дейилади. Яна бошқа манбаларда эса, у зот қозон тижорати билан шуғуллангани ёхуд ўзлари ёки ота-боболари қозон яшаси билан шуғулланганлари учун “Қудурий” – қозончи номини олгани айтилади.

Имом Қудурий илмни, фазилатни, диндор оилада улғайдилар. Оталари шайх Муҳаммад ибн Аҳмад олим ва муҳаддис эди². Аҳмад отаси тарбияси остида улғайиб, турли фанларни, хусусан, фиқҳ ва ҳадисни оталаридан ўргандилар.

Аллоҳ таоло у зотга Абу Бакр Муҳаммад исми ўғил фарзанд ато қилган. Ўғиллари 440 ҳижрий йилда вафот этган.

Имом Қудурий машҳур “Мухтасарул Қудурий” асарини мана шу фарзандлари учун жамлаганлар.

Қудурий яшаган замонда Бағдодда илмий фаолият кучли ривожланган бўлиб, буни мадрасалар ва кутубхоналарнинг кўплигида, дарс ҳалқалари, илмий мунозараларнинг кенг тарқалганида, бир қанча фанлардан кўплаб буюк имомларнинг етишиб чиққанида кўриш мумкин. Шубҳасиз, бу каби илм ва олимлар билан тўлиб-тошган муҳит Имом Қудурийдек буюк имомни етиштирди.

Устозлари

Имом Қудурийнинг таржимаи ҳолини келтирганлар у зотнинг фақатгина асосий устозларини зикр қилиш билан кифояланганлар. Улар қуйидагилар:

1. “Ҳавшаб” номи билан танилган Абул Ҳусайн Убайдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ибн Аҳво ибн Авом ибн Ҳавшаб Шайбоний (294–375) раҳимаҳуллоҳ. Қудурий бу зотдан ҳадис ўрганиб, ривоят қилганлар³.

2. Муаддиб, имом, муҳаддис Абу Бакр Муҳаммад ибн Алий ибн Сувайд (ваф. 381 ҳ.й.) раҳимаҳуллоҳ. Имом Қудурий бу зотдан ҳадис ўрганиб, ривоят қилганлар. Ўзларининг ҳадис борасидаги тўпламларида ҳам айнан шу зотдан ривоят қилган ҳадисларини келтирганлар.

3. Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Яҳё ибн Маҳдий Журжоний Ҳанафий раҳимаҳуллоҳ. Бу киши ҳанафий фақиҳлари орасида буюк зотлардан бири бўлиб, Имом Абу Бакр Жассос Розийнинг шогирди ҳисобланадилар. Имом Қудурий мана шу зот қўлида фиқҳни ўрганганлар. Бу зот 398 ҳижрий йилда вафот этиб, Имом Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳнинг қабрлари ёнига дафн этилганлар.

Шогирдлари

Шубҳасиз, Имом Қудурий тарбиялари остида кўплаб толиби илмлар етишиб чиққан. Бироқ тарожум китобларида⁴ уларнинг фақат машҳурларигина ривоят қилинган, холос. У зотнинг асосий шогирдлари қуйидагилар:

1. “Хатиб Бағдодий” номи билан танилган Абу Бакр Аҳмад ибн Алий ибн Собит Бағдодий Шофеъий (ваф. 463 ҳ.й.) раҳимаҳуллоҳ. Бу зот имом, фақиҳ, муҳаддис, ҳофиз, машҳур тарихчи бўлиб, кўплаб китоблар ёзганлар. Машҳур “Тариху Бағдод” асарининг муаллифи ҳисобланади.

2. “Ақтаъ” номи билан машҳур бўлган Абу Наср Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад Бағдодий (ваф. 474 ҳ.й.) раҳимаҳуллоҳ. Бу зот имом, кўзга кўринган ҳанафий фақиҳи бўлиб, “Мухтасарул Қудурий” китобига шарҳ ёзганлар.

3. Абдурраҳмон ибн Муҳаммад Сарахсий (ваф. 439 ҳ.й.) раҳимаҳуллоҳ. Бу зот имом, фақиҳ, қози, обид, зоҳид зотлардан бўлганлар. “Такмилатут тажрид лил Қудурий” китобининг муаллифи.

4. Абул Қосим Абдулвоҳид ибн Алий ибн Бурҳон Акбарий (ваф. 456 ҳ.й.) раҳимаҳуллоҳ. Бу зот ҳам кўплаб китоблар муаллифи ҳисобланадилар.

5. Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Алий ибн Муҳаммад ибн Ҳусайн ибн Абдулмалик Домиғоний (ваф. 478 ҳ.й.) раҳимаҳуллоҳ. Бу зот қозилар қозиси, имом, ҳанафий фақиҳ бўлиб, ўз замонида ҳанафий уламолари орасида кўзга кўринган зотлардан бўлганлар. Бу киши машҳур имом Ибн Ақил Ҳанбалийнинг устози саналади. У зот донишманд, фазилати комил, фикри тўғри, камтар зотлардан бўлган. У зотни камтарлик, раҳбарлик, обрў-этиборда Абу Юсуф раҳматуллоҳи алайҳга ўхшатишган. “Шарҳу мухтасарил Ҳоким” китобининг муаллифи ҳисобланади.

6. Абул Ҳорис Муҳаммад ибн Абул Фазл Муҳаммад Сарахсий (вафот йиллари номаълум) раҳимаҳуллоҳ. Бу зот ҳам буюк фақиҳлардан бўлганлар. Абу Ҳорис Имом Қудурийнинг ҳузурларида эканида Имом Қудурий у киши ҳақида: “Хуросондан денгиз ошиб келганлар орасида ундан кўра фақиҳроғи йўқ”, дедилар.

Муфаззал ибн Масъуд ибн Муҳаммад Яҳё Таннухий (ваф. 423 ҳ.й.) раҳимаҳуллоҳ. Бу зот қози, фақиҳ, наҳв олими бўлган. Бир қанча китоблар муаллифи бўлиб, улар орасида “Ахборун наҳавийин”, “Рисола фи вужуби ғослир рижлайн” китоблари машҳур.

Имом Қудурийнинг илмий мартабалари ва уламоларнинг у зот ҳақидаги фикрлари

Имом Қудурий раҳматуллоҳи алайҳнинг таржимаи ҳолларини ўрганган олимларнинг барчалари у зот ҳанафий шайхи, ўз замонида ҳанафийлар пешвоси эканини таъкидлайдилар. У зот ҳақида шогирдлари Хатиб Бағдодий (ваф. 463 ҳ.й.) шундай дейди:

“У зот кўп ҳадис ривоят қилмаганлар. Мен у зотдан ривоят қилган ҳадисларини ёзиб олганман. У киши ўта ростгўй киши, Ироқда Абу Ҳанифа асҳобига бошчилик қилиш даражасига етган, ҳанафийлар орасида қадри буюк, обрўси баланд зот эди”⁵.

“Ҳидоя” китобининг шарҳи бўлган “Ғоятул баён” китоби муаллифи Имом Амир Котиб Итқоний Атрозий (ваф. 751 ҳ.й.) шундай деган: “Шайх Абул Ҳасан Қудурий раҳимаҳуллоҳ фиқҳда тўлиб-тошган денгиз, ҳадисда шаррос ёмғир эди. У зотнинг “Мухтасарул Кархий”га ёзган шарҳининг ўзи қанчалар олим зот эканига кифоя қилади. Агар сиз ушбу китобни мутолаа қилсангиз, у зотнинг фиқҳдаги ўрни ҳар ким ҳам ета олмайдиган Айюқда⁶ эканини англайсиз!”⁷.

Имом Қураший (ваф. 775 ҳ.й.) “Жавоҳирул музийя” китобида шундай дейди: “Қудурий ибораси гўзал, тили энгил, доимий Қуръон тиловат қилувчи зот эди”.

Имом Ибн Касир (ваф. 774 ҳ.й.) “Бидоя ван ниҳоя” китобида шундай дейди: “У зот буюк имом, олим, (толиби илмлар томонидан) ёдланиладиган “Мухтасар” китобининг муаллифи эди”.

Имом Қудурий ҳадис ўрганиш, уни устозлардан эшитишга алоҳида эътибор қаратганди. Бироқ ўзи оз ҳадис ривоят қилган бўлиб, уларни Хатиб Бағдодий ва бошқа шогирдлари ривоят қилишган. Имом Заҳабий у кишини “Ҳадис ҳофизини” деб айтган ва “Тазкиратул хуффо (Ҳофизларнинг тазкираси)” номли китобида у кишининг таржимаи ҳолларини келтириб ўтган.

Абдуллоҳ ҚОСИМ,

Ўзбекистон халқаро ислом академияси докторанти

Нажот – илму маърифатда

Бугунги кунда дунёнинг турли ёвуз ниятли кучлари ўз мақсадлари йўлида қабиҳликнинг барча усул ва воситаларидан максимал даражада фойдаланишга уринмоқдалар. Бундай кучлар эндиликда халқларнинг эътиқодини, маънавиятини бузишга, ёшларнинг онгини заҳарлашга, асрлар мобайнида давом этиб келаётган миллий қадриятларни йўқотишга ўтди. Бу йўлда улар ахборот воситаларининг деярли барча турларидан, жумладан, газета, журнал, телевидение, интернет ва ижтимоий тармоқлардан кенг фойдаланмоқда.

Диннинг асл моҳиятини бузиб талқин қиладиган экстремистик тузилмалар бутун халқ ва жамиятда тартибсизлик ва парокандаликни юзага келтириш, асосий таҳдид манбаи сифатида одамлар онгу шуурини эгаллаш, жамиятда беқарорлик келтириб чиқариш орқали ҳокимиятга эришишмоқчи бўлишади. Уларнинг энг кўзга кўринган белгилари куч ишлатиб,

ҳаддан ошиш, қўполлик қилишларидир. Мазкур қўполликни улар “жиҳод” деб номлашади. Аслида эса уларнинг ҳаракатлари илмий тилда “террор”, Ислом манбаларида “хуруж” деб аталади.

Улар ўзларининг мутаассибона манфур ишларини дин йўлида хизмат деб ҳисоблашади. Ўзларига эргашмаганларни тўғридан-тўғри “кофир”га чиқаришади ва жонига тажовуз қилишади. Энг ачинарлиси, улар ўз қилмишларига Китоб ва суннатдан далил ҳам келтиришади. Ҳолбуки, Пайғамбаримизнинг муборак ҳадисларида: **“Ким бизларга қарши қурол кўтарса, у биз (Ислом аҳли)дан эмас”**, дейилган (Имом Ибн можа ривояти).

Бугунги мафкуравий курашлар, хатарли ахборот хуружлари кучайган бир пайтда, даврнинг ўзи ҳар бир инсондан ён-атрофга нисбатан, кириб келаётган ҳар бир янгилик ва янги ахборотларга хушёр ва эътиборли бўлиш, уларнинг ҳаққонийлигини яхшилаб текширишни тақозо этади. Бунинг учун

эса, албатта, илму маърифат керак бўлади.

Динимизчалик илму маърифатни улуғлаган дин ёки тузум йўқ. Чунки Ислом инсонларни бешиқдан то қабргача илм излашга, ўзи аниқ билмаган нарсаларига эргашмасликка буюрган. Шундай экан, ёшларимизга соф Исломни танитишда ўзимиз кўпроқ масъулмиз. Фарзандларимизнинг ақлли, одобли, яхши билан ёмоннинг фарқи борадиган – илму маърифатли бўлиб вояга етишида, албатта, ота-оналарнинг ўрни бекиёс. Бу борада маҳалла, мактаб ва ўқув даргоҳлари – бутун жамоатчилик ҳам ота-онага ёрдам беришлари керак. Қайси ҳудудда муҳит соғлом бўлса, ўша ерда соғлом иммунитетли – солиҳ ва фозил кишилар кўпаяди. Бундай жамият ҳар турли ғаразли мафкура ва ғоялардан омонда бўлади.

✍ **Ҳасанбой КЕНЖАЕВ,**
Урганч шаҳар бош имом-хатиби

Мулоҳаза

Қуръони каримда бундай марҳамат қилинади: **«Эй иймон келтирганлар! Аллоҳга ҳолис тавба қилинглар! Шоядки, Раббингиз гуноҳларингизни ювса ва сизни дарахтлари остидан анҳорлар оқиб турган жаннатларга киритса...»** (Таҳрим сураси, 8-оят).

Тавба – нажот, саодат калитидир. Аллоҳ таоло тавба қилувчиларни севади.

Бобораҳим Машрабнинг “Тавбадур” радибли муҳаммасида шундай мисра бор:

“Чун Насуҳнинг тавбасин Қуръонда ёд этди Илоҳ...”

Таҳрим сурасида келган “насуҳан” сўзини шоир икки маънода қўллаган. Биринчиси, “холис”, “чин қалбдан”, “самимий” деган маънода бўлса, иккинчиси, Насуҳ – чин тавба қилган инсоннинг номи.

Хўш, Насуҳ ким? Мавлоно Жалолиддин Румийнинг “Маснавий”-сида қуйидаги мазмунда ривоят келади:

Қадим замонда Насуҳ деган одам бўлган. У аёллар ҳаммомида хизмат қиларди. Юзида соқол-мўйлови йўқ, овози ҳам аёлларникига ўхшаш бу одамнинг эркак киши эканини биров билмасди. Кунлардан бирида қилаётган иши оғир гуноҳлигини англаб етиб, тавба қилади. Аммо тарки одат қилолмай, тавбасини бузади. Бир куни валий зотлардан бирининг хузурига бориб, ҳолини

англашиб, дуо қилишини сўрайди. Шундан кейин ҳам яна ўша гуноҳни давом эттиради. Бир куни ҳаммомга малика ташриф буюради. Шу ерда унинг қимматбаҳо марвариди йўқолади. Ҳаммом эшиги тамбаланиб, ҳамма маржонни қидиришга тушади. Хизматчиларни ҳам текшира бошлашади. Танг аҳволда қолган Насуҳ чин юракдан тавба қилиб, Аллоҳга ёлворади, сўнгги имкон сўрайди, шармандали ўлимдан қутулиб қолса, қайта бу ишни қилмасликка онтичади.

...Навбат Насуҳга етганда “Марварид топилди!” деган хитоб эшитилади. Насуҳ ҳам шармандаликидан, ҳам ўлим топишдан омон қолади. Шунда уни чақириб, маликани ювинтиришини сўрайдилар. Аммо Насуҳ ҳаммомдан тез чиқиб кетади, қайтиб тавбасини бузмайди.

Тавба қилдим, бузмагайман,
эй Худо,

Бўлмагунча токи жон
тандин жудо.

Кўринадики, Мавлоно Румий Қуръони каримда зикри келган “насуҳ” сўзини ўз ҳикояти қаҳрамонига ном сифатида келтирган. Адабиётшунос олим А.Тилавов таъбирича, “Астойдил қилинган тавба маъносидаги “насуҳ” сўзини одамнинг исми, ҳикоя қаҳрамони сифатида қаламга олган”.

Тавбаи насуҳ нима?

Бунинг ҳосиласи – ушбу сўзнинг залвори янада ошган.

“Тавба тил билан истиғфор айтиш ва ўша гуноҳга иккинчи марта қайтмасликни ният қилишдир. Агар ўшандай қилса, Аллоҳ унинг тавбасини қабул қилади, гарчи катта гуноҳ бўлса ҳам. Чунки Аллоҳ бандаларига раҳмлидир” (Рабисадан зикр қилинди).

Насуҳ чин тавба қилгачгина гуноҳлари кечирилди, юзи қораликдан халос бўлди.

Ҳа, биз бандамиз, баъзан библи-билмай хатолар содир этамиз. Яратганнинг меҳрибонлиги, бандаларига раҳму шафқати туфайли тавба қилсак, улар кечирилади. Демак, тавба йўлини қаттиқ тутишимиз керак.

✍ **Дилором КАРИМОВА,**
филология фанлари номзоди, доцент

Масала

3-бетда

385-ФАТВО

Майитни ювиш тириклар зиммасидаги вожиб амаллардандир. Бир марта ювиш – вожиб, уч марта ювиш – суннат. Майит тахта устига ётқизилган ҳолда ювилади. Тахта бир ёки уч ёхуд 5 марта мижмар (исирикқа ўхшаш уд номли хушбўй гиёҳ) билан дудланади. Майитнинг аврати (киндигидан то тиззасигача) бирор матоҳ билан ёпиб қўйилади.

«Оламгирия», «Заҳирия», «Ҳидоя»

386-ФАТВО

Майит ювилганда истинжо ҳам қилдирилади. Бу Абу Ҳанифа раҳимахуллоҳнинг сўзидир. Ҳассол бунинг учун қўлига латта ўраб олади. Сўнгра балоғат ёшида бўлса, таҳорат қилдиради. Оғиз-бурунлари чайилмайди. Юзидан бошлаб илиқ сув билан ювилади. Бошига масҳ ҳам тортилади. Чап ва ўнгига афдариб ювилади.

«Оламгирия», «Муҳит», «Жавҳара», «Қозихон», «Заҳирия»

387-ФАТВО

Майит ювиб бўлингач, ўтқизиб, қорни аста силаб қўйилади. Бирор нарса чиқса, фақат ўша жойи ювилади, холос. Соч ва соқоли таралмайди, тирноқлари олинмайди, мўйлаби ҳам қайчиланмайди, қўлтиқ ости туклари ҳам юлинмайди.

«Оламгирия», «Муҳит»

388-ФАТВО

Майит сув остидан топилган бўлса ҳам, ғусл қилдирилади. Аммо сувдан олмай туриб, ғусл қилдириш нияти билан жасадни у ёқ-бу ёққа тўнтариб, сўнгра олинса, ғусл ўрнига ўтади.

«Оламгирия», «Тажнис», «Бадоеъ»

389-ФАТВО

Жасад узоқ туриб қолгани туфайли айниб, қўл билан силашнинг имкони бўлмаса, устидан сув қуйиб ювилади.

«Оламгирия», «Татархония»

390-ФАТВО

Туғилган чақалоқ овоз чиқариб ёки қимирлаб, сўнг ўлган бўлса, унга ном қўйилади, ювилади ва жанозаси ўқилади. Ўлик ҳолда туғилган чақалоққа ном қўйилмайди, жаноза ўқилмайди, ювиб, бир латтага ўраб қўмилади. Чақалоқнинг тирик туғилгани тўғрисида туққан она ёки туғдирган доянинг гувоҳлиги қабул қилинади.

«Оламгирия», «Ҳидоя», «Музмарот»

7-бетда

Олтинга тенг тавсиялар

"Ўғлим! Google, Facebook, Twitter, WhatsApp, Telegram, Instagram ва барча ижтимоий тармоқлар бамисоли тубсиз денгиздир. Унда қанчадан-қанча кишиларнинг ахлоқлари фарқ бўлган, ақллари чўккан. Уларнинг ичида йигитлар ҳам, қариялар ҳам бор... Унинг тўлқинлари ифбатли қизларнинг ҳаёсини ютиб юборган... У жуда кўп ҳалойиқни ҳалок қилган. Унга шўнғиб кетишдан огоҳ бўл. Интернетда гўёки асалари каби бўл, аввало ўзингга, кейин ўзгаларга фойда келтиришинг учун саҳифаларнинг энг покизасини зиёрат қил.

Ўғлим! Пашша каби гулга ҳам, гўнга ҳам қўниб, ўзинг билмаган ҳолда касалликларни ташима...

Ўғлим! Интернет катта бозорга ўхшайди. У ерда ҳеч ким молини текинга тарқатмайди. Ҳамма муқобилига бирор нарса хоҳлайди. Кимдир молининг муқобилига одоб-ахлоқни олмоқчи бўлади, кимдир шубҳали фикрларини тарқатмоқчи бўлади... Яна кимдир шухрат қозонгиси келади... Яна кимдир жамиятни ислоҳ қилмоқчи бўлади... Молни яхшилаб текширмагунингча сотиб олма.

Ўғлим! Миш-мишларни ва бўлмағур латифаларни тарқатишдан, ҳаром нарсаларни кўчириб ёйишдан ҳазир бўл!

Билгин, сен бу яхши ва ёмон нарсалар билан тижорат қилмоқдасан. Товарингни бировга таклиф қилишингдан олдин покизасини танлаб ол, чунки мижоз сендан маслаҳат сўраб ўтирмайди, сотиб олаверади.

Ўғлим! Бирор нарса остига фикр ёзиб қолдирмоқчи бўлсанг, яхшилаб ўйла, бу гапларинг Аллоҳни рози қиладими, йўқми?!

Ўғлим! Кўзинг билан кўрмаган инсон билан дўст тутинма. Одамларга ёзган нарсалари орқали ҳукм чиқарма... Чунки уларнинг исмлари ясама, суратлари сохта, ахлоқлари безалган, сўзлари ёқимли, юзларида ниқоб, ростлари ёлғон бўлиши мумкин. Қанчадан-қанча олимликни даъво қилганлар қип-қизил жоҳил, гўзаллар бадбашара, сахийлар зиқна, жасурлар кўрқоқ... Аллоҳ раҳматига олганигина мустасно. Сен ҳам Аллоҳ раҳматига олганлар сафидан бўл.

Ўғлим! Ўзларига сохта исм қўйиб оладиганлардан эҳтиёт бўл. Чунки улар ўзларига

ишонмайдилар. Ўзига ишонмаганга сен ҳам ишонма. Сен ҳам биронинг исмини қўйиб олма, чунки Аллоҳ сирни ҳам, ундан-да махфийроғини ҳам билиб туради.

Ўғлим! Сенга озор берганга озор берма. Сен ўзингнинг, у ўзининг ахлоқини намойиш қилади. Сен бу ишинг билан ўз ахлоқининг кўрсат, унинг ахлоқини эмас... Қозон – ичидаги нарсаси билан тошади.

Ўғлим! Ёзаётган нарсангни саралаб ол... сен ёзасан, фаришталар ҳам ёзишади. Аллоҳ барчани кузатиб, ҳисоб-китоб қилиб туради.

Ўғлим! Дахшати интернет денгизда сен учун энг кўрқадиган нарсам ҳаром, фисқу фужур, беҳаё нарсаларни томоша қилишингдир.

Агар ушбу ҳаром нарсалардан четлаб ўта олсанг, интернетдан ўзингнинг манфаатинг учун фойдалан, жамиятинг билан мулоқот қил, эзгулик улашишга ҳаракат қил. Агар ҳаром нарсалар гирдобидан қолганингни кўрсанг, интернет дунёсидан йирткич ҳайвондан қочганингдек қоч, чунки қиёматда дўзах борадиган жойингга, ҳақ-ҳуқуқини топтаган инсонларинг ҳасмингга айланишади.

Ўғлим! Шайтоннинг қармоғига

ғафлатда қолганлар, шахватга берилганлар илинади. Бу иккиси интернетнинг устунларидан ҳисобланади. Интернет ғафлатинг учун эмас, хизматинг учун яралган. Сен уни икки дунё манфаатинг учун ишлат, у билан келажатингни қур, сени бузиб, ер билан яксон қилишига йўл қўйма! Охирада сенинг фойдангга ҳужжат бўладиган қил, зиёнингга ҳужжат қилма! Аллоҳ барчамизни тўғри йўлидан адаштирмасин!"

Муҳаммад Али
МУҲАММАД ЮСУФ

Ҳикматлар хазинаси

Аллоҳнинг ҳудуди

«(Улар) тавба қилувчилар, обидлар, ҳамд айтувчилар, рўзадорлар, руку этувчилар, сажда қилувчилар, яхшиликка буюрувчилар, ёмонликдан қайтарувчилар ва Аллоҳнинг ҳудуди (буйруқлари)ни риоя қилувчилардир. Мўминларга хушхабар беринг!» (Тавба сураси, 112-оят).

Қуръони каримнинг кўп ўринларида "Аллоҳнинг ҳудуди"ни муҳофаза қилиш зикр этилган. Бу жуда пурмаъно истилоҳ. Аллоҳнинг буюрган ҳукмлари ҳудуд ва чегаралар билан ўралган. Ҳукмлар ўша ҳудудда туриб, чегарадан ошмай адо этилсагина, дуруст ва яхши иш деб ҳисобланади. Агар ҳудуддан чиқиб кетилса, яхши иш номақбул, баъзан эса, гуноҳга айланиб кетади. Масалан, ибодат қилиш энг яхши ва савобли иш. Лекин бандаларнинг ҳақларини поймол қиладиган даражада ибодатга шўнғиб кетиш номақбул иш. Таҳажжуд – фазилатли улуғ намоз. Лекин уни бошқаларнинг уйқусига ҳалақит берадиган қилиб ўқиш ножоиз. Ота-онага хизмат қилишдан кўра улуғроқ нафл ибодат йўқ. Бироқ уларнинг хизматини деб аҳли аёли ва фарзандларининг ҳақларини зое қилиш гуноҳ. Эҳтимол, мана шу сабаб, мазкур ояти каримада ҳам бир қанча яхши ишлардан сўнг, Аллоҳнинг ҳудудини риоя қилиш зикр этилмоқда. Яъни, "Мўминлар ушбу гўзал ишларни Аллоҳ белгилаб қўйган чегарадан чиқмаган ҳолда

бажарувчилардир", дейилмоқчи. Бу ҳудуд-чегараларни Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзларининг қавллари ва феъллари билан таълим берганлар. Аллоҳнинг ҳудудларини яхши билиб олишнинг энг мақбул ва осон йўли – Аллоҳнинг бирор дўсти (валий бандаси) билан ҳамсухбат-ҳамроҳ бўлиш (ёнида юриб, унинг амал тарзини ўрганишдир).

Муҳаммад Тақий УСМОНИЙ,
"Осон таржимаи Қуръон"

Мол-дунё ташвиши

Зи давлат нест жуз ташвиши хотир ҳосили дигар,
Бузургий мойи тўфон бувад пайваста дарёро.

Таржимаси: Молу давлатнинг кўнгилни ташвишга қўйишдан бошқа самараси йўқ. Дарёнинг катталиги ҳамиша тўфонга сабаб бўлади.

Кишининг мол-давлати кўпайган сари қалбадаги ташвиши ва безовталиги ҳам ортиб бораверади. Соиб раҳимахуллоҳ мол-дунёни сувга, қалбадаги ташвиш-изтиробни тўлқинга ўхшатмоқда. Дарё сувининг кўпайиши унинг вазминлашиб, сокин бўлишига эмас, аксинча, дахшати тўлқину тўфонларга сабаб бўлади. Худди шу каби, мол-давлат кўплиги қалба хотиржамлик, роҳат, сокинлик келтириш ўрнига ғам-ташвишларга, руҳий безовталикларга мубтало қилади. Биз роҳат келтиради

деб ўйлаган нарсаларимиз аслида роҳатнинг асбоби, воситаси, холос. Ҳақиқий роҳат – қалб ороми эса Аллоҳ таолонинг қўлидадир. Уни Ўзи хоҳлаган бандасига ҳеч бир сабаб-воситасиз ҳам бериши мумкин. Баъзиларни эса, барча сабаб-воситаларнинг мавжуд бўлишига қарамай, роҳатдан маҳрум қилади. Демак, роҳат-ҳаловат одамлар ўйлаганидек, мол-дунёда эмас, балки қалбада бўлар экан. Баъзи кишилар борки, уларнинг уй-жойлари, таомлари, маркаблари, ҳатто Ҳорун Рашиднинг ҳавасини келтиради. Бироқ қалблари хотиржам бўлмагани учун шунча ноз-неъмат, тўкин-сочинлик уларга роҳат-ҳаловат бера олмайди. Энг юмшоқ ётоқларда ётсалар ҳам, то тинчлантирувчи дори ичмагунларича ухлай олишмайди. Улар кун бўйи мардикорлик қилиб чарчаб келган камбағалнинг кечаси қаттиқ ерда хуррак отиб, маза қилиб ухлаётганини кўриб, ҳасадлари келса, ажаб эмас. Чунки бу бечорада роҳат асбоби бўлмаса ҳам, роҳатнинг ўзи бор. Бошқача айтганда, унинг сузиб кетаётган дарёси кичик, суви оз бўлгани учун тўлқинларга учрамайди, қайиғи чайқалмайди. Мабодо, қайиғига бирор шикаст етса ҳам, ўзи чўкиб кетмайди, балки осонгина қирғоққа чиқиб олади.

Аллоҳ таоло барчамизга дунё ва охира-нинг ҳақиқий роҳатини насиб қилсин! Ўзидан ғофил қиладиган, қалбларга тўфон бўладиган, хотиржамлигимизга путур етказадиган баракотсиз молу дунёдан паноҳ берсин!

"Маҷолиси ҳақимул умма" асаридан
Ёрқинжон ФОЗИЛОВ таржимаси.

Илҳом ва васваса

Ишлар оқибатига кўра баҳоланганидек, оқибатнинг ҳам ибтидога боғлиқ жиҳатлари муҳим аҳамият касб этади. Ҳар бир иш ўз асосига кўра хайрли бошланса, унинг давоми ва ниҳояси ҳам яхши кечади. Аммо хайрли ишнинг ибтидода қандай бошланганини билиш мумкинми? Унинг қандай аломатлари бор? Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Али ибн Ҳасан Ҳаким Термизий бу масалага ўзининг “Ақл ва ҳаво” номли рисоласида тўхталиб ўтган. Ундаги маънолар кишини сергакликка, ўзини тафтиш қилишга ундайди ва, албатта, агар ўзини бу масалада ислоҳ қила оладиган бўлса, улкан ютуқларга эришишига сабаб бўлади.

Муҳаммад Ҳаким Термизий ақлнинг эллик ёрдамчиларидан бири сифатида санаб ўтган илҳом ҳақида куйидагиларни ёзади: “Илҳомнинг турдоши — яхшиликка далолат. Яхшиликка далолатнинг зидди — ёмонликка далолатдир. Ёмонликка далолат ва васваса турдошдир. Илҳомнинг зидди — васваса. Ҳар бир мўмин учун илҳомни васвасадан ажратиш олиш лозимдир. Агар буни билишни хоҳласанг, амалга

киришган пайтингда назар сол: агар қалбингда шошқалоқлик ва унга киришишингдан олдин сенда мавжуд бўлган унинг оқибатидан хавф қилиш кетганини ва бу ишнинг ҳаловати сени эгаллаб олганини кўрсанг, унда билгинки, бу васвасадир ва бу ишга сени далолат қилган нарса ҳам ундан. Агар бир амалга киришганингда унинг оқибатини ёдда тутувчи, укубатидан хавф қилувчи бўлсанг ва хавфинг кўпайиб бораверса, умидинг эса, Аллоҳ сени сақлаб, бу ҳалокатлар аро тавфиқ беришида бўлса, шунда билгинки, мана шу ёдда тутиш илҳомдир ва у сени ушбу амалга далолат қилди. Энди башоратни қабул қил ва Аллоҳнинг бу илмни сенга билдириш билан қилган саховат ва яхшилигини ёдда тут! Аллоҳ уни илҳомга муваффақ қилган кишига тубо бўлсин!”

Бундан келиб чиқадики, Имом Термизий ўзининг “Ал-Илал” рисоласини ва шу билан бирга бутун Ислом дунёсига маълум ва машҳур асари бўлмиш “Ал-Жомеъ ал-кабир” асарини бежизга куйидаги сўзлар билан тугалламаган: “Аллоҳ ундаги

нарсалар билан фойда беришини ва ўз раҳмати билан уни фойдамизга ишловчи ҳужжат-далил қилишини ҳамда ўз раҳмати билан бизга ҳалокатли қилмаслигини сўраймиз”.

Шу тарзда амал ҳар қанча хайрли бўлмасин ҳамда у кишининг ўзига ва бошқаларга қанчалик яхши кўринмасин, Аллоҳга мувожаба ва унинг оқибатидан хавф қилишни қўлдан бой бермаслик лозим бўлади. Зеро, шу сабабли улуғ аждодларимиз битган асарлар инсоният маънавий хазинасининг дурдоналари бўлган. Бугунги кунимизда ҳам ишларимизни мана шу каби мезонлар асосида йўлга қўядиган бўлсак, илоҳий таълимотга мувофиқ ва тажрибадан ўтган ушбукдек яхши хислатлар ўз самарасини бериши шубҳасиздир.

Жўрабек ЧЎТМАТОВ,
ИТХТМ катта илмий ходими,
ЎХИА ҳузуридаги Малака ошириш
маркази Сурхондарё вилояти
минтақавий филиали катта
ўқитувчиси, PhD.

Олим ва обид

“Мифтоҳу дорус саодат” китобида Ибн Аббос розий-аллоҳу анҳумодан куйидагилар келтирилади:

«Шайтонлар Иблисдан сўрашди: “Сени олим вафот этганида қаттиқ хурсанд бўлганингни кўрамиз-у, обид ўлганида унчалик хурсанд бўлганингни кўрмаймиз. Сабаби нима?” Иблис деди: “Мен билан юринглар!” Улар бирга бир ибодат қилиб турган обиднинг олдида келишди. Иблис обиддан сўради: “Раббинг бутун оламни бир тухум ичига жойлаштириши мумкинми?” Обид: “Билмайман”, деди. Шунда Иблис шайтонларга: “Кўрдингизми, у ҳозир кофир бўлди”, деди.

Сўнгра улар биргаликда бир олимнинг ҳузурига келишди. Олим шогирдлари билан суҳбатлашиб ўтирар эди. Иблис унга: “Бизнинг сенга бир саволимиз бор”, деди. Олим: “Айтавер!” деди.

— Раббинг бутун оламни битта тухумга жойлай оладими?

— Албатта!

— Қандай қилиб?

— Раббим: “Бўл!” деса тамом, бўлаверади!

Шунда Иблис шайтонларга: “Кўрдингизми, обид ўзидан уёққа ўта олмайди. Олим эса, кўп халқни мендан тортиб олди!” деди».

Дарҳақиқат, умматни олимлар муҳофаза қилишади. Улар умматнинг совути, метин тоғидирлар. Масалан, мўътазила фитнасини олайлик. Бу эътиқод ҳатто саройгача етиб борди. Икки халифа Маъмун ва Мўътисимларнинг ўзи ушбу бузуқ эътиқоднинг даъватчиларига айланишди. Улар инсонларни ушбу эътиқодга мажбурлашди. Қанчадан-қанча олимлар қатл қилинди... Ана шунда Ислом ақидасини ҳимоя қилиш учун Аҳмад ибн Ҳанбал раҳимахуллоҳ ўртага чиқди. Бир кишининг саботи ва мунозараларда тоғдек туриб бериши, орқасига тушадиган қамчи ва дарраларга чидаб бериши билан Аллоҳ бу умматни бузуқ эътиқоддан сақлаб қолди.

Худди шундай, олимнинг бузилиши ёки солиҳ бўлиши кўп инсонларга таъсир қилади. Чунки инсонлар уларга эргашади, уларнинг амалини кузатиб туришади. Олимлар бузилса, одамлар ҳам бузилади. Олимлар саботли бўлишса, одамлар ҳам собит тура олишади!

Ғазаб инсонни заиф қилади

Ибн Касир раҳимахуллоҳнинг “Ал-бидая ван-ниҳая” номли китобида келади: «Наҳв олими Ибн Даҳхон умуман ғазабланмас эди. Бир гуруҳ одамлар бир киши билан гаров боғладилар. Агар у Ибн Даҳхонни ғазаблантирса, унга маълум миқдорда мол берадиган бўлишди.

У киши Ибн Даҳхоннинг ҳузурига келиб, унга жуда кўпол гапларни гапирди. Ибн Даҳхон унинг гапларидан кулди ва: “Агар биров билан гаров боғлаган бўлсанг, аниқ ютқаздинг. Сен худди филнинг устига кўниб, сўнг учмоқчи бўлганида, филга: “Хушёр бўл, учаяпман!” деган чивинга ўхшайсан!” деди».

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Бир киши Набий солаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига келиб: “Менга бир нарса ўргатинг. Кўпайтириб юборманг. Шоядки, англаб олсам”, деди. У зот: “**Ғазаб қилма!**” дедилар. Бояги одам ўз сўзини бир неча марта такрорлади. У зот ҳар сафар: “**Ғазаб қилма!**” дедилар» (Имом Бухорий ривояти).

Инсон ғазабланганида шайтоннинг олдида заиф бўлиб қолади. Кўп қотилликлар ғазаб пайтида содир бўлади. Кўп талоқлар ғазаб пайтида содир бўлади. Кўп инсонларнинг ҳаёти ғазаб туфайли бутунлай остин-устун бўлиб кетади. Набийиймиз солаллоҳу алайҳи ва салламнинг васиятларини қаттиқ тутайлик ва ғазабланмайлик!

Абдулқодир ПОЛВОНОВ

Масала

5-бетда

391-ФАТВО

Мурданинг ярмидан кўп қисми бошсиз ёки ярим қисми боши билан топилса, ювиб, кафанлаб, жаноза ўқиб кўмилади. Жасаднинг кўп қисми топилиб, жаноза билан кўмилганидан кейин қолган қисмлари топилса, улар латтага ўралиб, жаноза ўқилмай кўмилади. Ярим қисми бошсиз ёки узунасига — иккига бўлинган жасаднинг ярми топилган бўлса ҳам, ювилмайди, жаноза ҳам ўқилмайди, балки латтага ўраб дафн қилинади.

«Оламгирия», «Музмарот», «Изоҳ»

392-ФАТВО

Мурданинг мусулмон ёки кофирлиги номаълум бўлса, қаралади — агар у мусулмонлар дёрида топилган бўлса ёки мусулмонлигига далолат қиладиган бирор аломати билинса, ювиб, жаноза билан дафн этилади. Мусулмонлик аломатларига хатна қилингани, соқоли хина билан бўялгани кабилар киради.

«Оламгирия», «Меъроҷуд-дироя»

393-ФАТВО

Кемада ўлган киши (қирғоқ узоқ бўлса) ювиб, кафанлаб, жанозаси ўқилгач, тош каби оғир нарсани боғлаб, сувга ташлаб юборилади.

«Оламгирия», «Меъроҷуд-дироя»

394-ФАТВО

Мусулмон подшоҳга итоат қилмай, унга қарши чиққан курулли исёнчилар (боғийлар) ҳамда қароқчилар жанг асосида ўлсалар, ювилмадилар ва уларга жаноза ўқилмайди.

«Оламгирия», «Хизона»

395-ФАТВО

Майитни ювувчи ғассол таҳоратли бўлиши яхшидир. Агар ғассол жунуб ё ҳоиза ёки кофир бўлса, макруҳ бўлади.

«Оламгирия», «Меъроҷ», «Зоҳидий»

396-ФАТВО

Ғассол майитнинг айб-нуқсонларини фош қилмайдиган, яхши сифат ва аломатларинигина гапирадиган ишончли киши бўлиши тавсия этилади. Масалан, майитнинг юзи қизариб кетгани, хушбўй ҳид таратгани каби аломатларни гапирса яхши. Аммо юзи қорайгани, нохуш ҳид таратгани, шаклу сурати ўзгариб кетгани каби сифатларини айтмаслик керак.

«Оламгирия», «Жавҳара»

“Минг бир фатво” китобидан

Ҳайит – аза тутиладиган кун эмас

Мўмин-мусулмонлар ҳаётида икки муборак айём – Рамазон ва Қурбон ҳайитлари алоҳида ўрин тутди. Ҳўш, биз ушбу гўзал байрамларни қай тарзда нишонлашимиз керак?

Ҳайит одобларига риоя этишда, унинг ҳурматини жойига қўйишда Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам жуда гўзал ўрнатқисобланадилар. У зотнинг таълимоти бўйича ҳайит намозига бормоқчи бўлган киши покланиб, хуш бўйлар суриб, чиройли бўлиши керак. Набий алайҳиссаломнинг одатларидан бири – ҳайит намозига бир йўлдан

борсалар, уйга қайтаётганларида бошқа йўлдан келар эдилар. Бунинг боиси, у зот бу кунда кўплаб инсонларни байрам билан муборакбод этганлар.

Аммо сўнгги вақтларда аксар одамлар ҳайитнинг асл моҳиятини тушунмай, турли бидъат ишларга қўл уриб қўймоқдалар. Бунга мисоллар кўп. Шулардан бири мусибатли, азали уй соҳиблари бу кунда дарвозаси олдида дастурхон ёзиб, беш-ўн одам белини боғлаб, эшик олдида турадилар. Бу ҳолат уч кунлаб давом этади. Бундан ташқари, ушбу

кунда аёллар йиғи-сиғи қилиб, жоҳилият давридан қолиб кетган амалларни қилишаётгани ҳам киши кўнглини ғашлайди.

Унутмаслик керак, ҳайит куни – хурсандчилик куни, оила аъзолари билан чиройли кутиб олинадиган байрам. Бу кунда болажонларнинг кўнглини олиш, беморларни бориб кўриш ва шу каби хайрли ишларни амалга ошириш талаб этилади.

Ийд кунлари ҳар бир мўмин-мусулмон очиқ чехрали, ширин сўзли бўлиши, гиналар унутилиб, дўстлик қайта тикланиши зарур, одамларнинг кўнглини кўтариб, уларга яхши тилаклар билдириш керак.

Фикҳ

Ҳайит намози ҳақида

Рамазон ҳайити намози жума намози фарз бўлган кишиларга вожибдир. Бу намозни куёш бир ёки икки найза баландлигида кўтарилганидан сўнг заволгача ўқиш мумкин. Ҳайит намозини ўқишга (жамоатга) улгурмаган киши бир ўзи ўқимади. Рўза ҳайити куни узр бўлиб, жамоат уни ўқиёлмаса, эртасига ўқиш жоиз.

Ҳайит намозига ғул қилиб, энг яхши кийимларини кийиб, хушбўй бўлиб бориш ва намозни адо қилишга боришдан олдин бирор нарса еб олиш суннат бўлади.

Ҳайит намози икки ракат вожиб намоз бўлиб, унинг ўқилиш тартиби бундай:

Жамоат намоз ўқишга ҳозир бўлиб, саф тортганидан сўнг ҳайит намози ўқишга ният қилинади. (Ҳайит намози учун иқомат айтилмайди).

Ҳайит намозининг нияти: “Юзимни Каъбанинг бир тарафига қаратиб, шу вақтда вожиб бўлган рўза ҳайити намозини барча такбирлари билан, ушбу имомга иқтидо қилиб, холис Аллоҳ учун ўқишни ният қилдим”.

Сўнг такбири таҳрима айтилади. Ва қўллар боғланиб, киндик остида тутилади. Сўнг имом эшиттириб (қавм ичларида) уч бор такбир (“Аллоҳу акбар”) айтади. Такбирда қўллар қулоқлар тўғрисиғача

кўтарилади. Такбирлар орасида қўллар боғланмайди, ёнда тутилади. Бу ҳолда уч бор такбир айтилгач, қўллар боғланади. Сўнг имом эшиттириб қироат қилади. Қавм жим эшитади. Қироатдан сўнг руку ва сужуд қилиниб, иккинчи ракатга турилади. Иккинчи ракатда имом қироатни тугатганидан сўнг, рукудан олдин, биринчи ракатда айтилганидек уч бор такбир айтилади. Ва яна тўртинчи такбир айтилиб, рукуга борилади ва сажда қилинади. Саждадан сўнг ўтириб ташаххўд, салавот ва дуо ўқиб, салом берилади.

Саломдан сўнг имом минбарга чиқиб хутба ўқийди.

Газетхон илҳами

Умр – ғанимат

Уламолар бу дунёни уч кун дебдир, Ғанимат деб охиратнинг ғамин ебдир, Бу дунёда мўъжизалар жуда кўпдир, Жонзот борки, туғилибди, бир кун ўлгай, Гул-лолалар бир кун сўлиб, хазон бўлгай.

Ўтган умринг ўтди-кетди – биринчи кун, Дам – ғанимат, ибодат қил ҳозир – шу кун, Қолган умринг ё борсан-йўқ – учинчи кун, Ёлғон дунё ёмғир каби ёғиб ўтгай, Оққан дарё оқаверар, тўхтамагай.

Оқил эрсанг, одамларга яхшилик қил, Озор берма, кўнгилларга овчилик қил, Кўприк қургил, қудуқ қазиб сув чиқаргил, Шогирдларинг ҳар соҳада қози бўлгай, Элу юртинг, халқинг сендан рози бўлгай.

Гофил Исмат, ётма энди кўзингни оч, Жоҳилларнинг суҳбатидан узоққа қоч, Кимдир сувга, яна кимдир нонга муҳтож, Ёрдам бергин, аъмолингга савоб бўлгай, Ўлим ҳақдир, қабринг шояд нурга тўлгай!

Исмаи ИСМОИЛОВ, Қорақўл тумани

Менинг мазҳабим

Саодат асрининг илм тожисан, Китоб тадвинининг илк ривожисан, Фикҳу суннатнинг нур сирожисан, Ўйлинг маҳкам тутай, менинг мазҳабим.

Ақл ва нақл сенда мужассам, Имомлар йўлисан, азиз, мукаррам, Абу Ҳанифадан бошланган қадам, Ўйлинг маҳкам тутай, менинг мазҳабим.

Шайбонийдан асос “Зоҳрур ривоя”, Маҳбубий атабди сенга “Виқоя”, Марғиновийдан сўнмас “Ҳидоя”, Ўйлинг маҳкам тутай, менинг мазҳабим.

Оят, ҳадис, ижмоъ ва қиёс Саҳоба Ибн Масъуддан мерос, Тўрт мазҳаб ичра мислинг беқиёс, Ўйлинг маҳкам тутай, менинг мазҳабим.

Ҳасанхон СЎФИХОНОВ

Фойдали маслаҳатлар

- Илиқ кўк чой асал билан ичилганда мияга кўп фойда беради.
- Уйкуга ётишдан олдин сабзи ейиш соғлиққа фойда.
- Сувни узоқ қайнатиш ёки қайнатилган сувни яна қайнатиб чой дамлаш жуда зарарли.
- Жигар хасталигида кунига 1–2 коса беҳи шарбати ичиш таъсия этилади.
- Ҳар қандай касалликни даволашни ошқозонни қатиқ зардобилан ювишдан бошланади.
- Оёғингизни доим тоза, қуруқ, иссиқ сақланг.

- Кўк чой буйракни ювади, ундаги яллиғланишни даволайди.
- Ётишдан олдин енгил бадантарбия қилинг.
- Уйқудан олдин куйидагиларни истеъмол қилиш мумкин: олма, бир қошиқ асал, бир стакан кефир ёки асал қўшилган бир стакан илиқроқ сут.
- Тез-тез қатиқ зардоб ичиб туриш қоннинг ифлосланиши (уремия)дан асрайди.
- Инсон жигари тўрт нарсани: хом қарам, творог, қаттиқ нон, асални яхши кўради.
- Ёзда тез-тез совуқ сувда

ювиниб турсангиз, юрагингиз, жигарингиз соғлиги яхшиланади.

- Ширгуруч инсон умрини узайтиради, эркаклик уруғини кўпайтиради.
- Тишларингизни доим тоза тутинг.
- Ҳаммомдан кейин тишни ювсангиз, тез оқаради.
- Наъматакни қайнатиб чой ўрнида ичиш ниҳоятда фойдали.
- Мунтазам ўтириб ишлайдиган одам ҳар соатда ўрнидан туриб, юрсин, сайр қилсин.
- Олма инсон организмга барча зарур нарсаларни етказиб беради. Ҳар куни икки дона олма ейиш кифоя қилади.

➤ Ошқозон оғриганида наҳорда ва кечда бир қошиқ доғланган зайтун мойи ичиш таъсия этилади.

➤ Ким ҳар 15 кунда бир марта шомда 1 литр қатиқ зардобини ичиб, ичини ювса, қон босими, қанд, бавосир, ошқозон оғриғи каби хасталиклардан халос бўлади.

➤ Сабзавот, кўкатлардан унумли фойдаланиш умрни узайтиради.

➤ Доим кўк чой ичиб, сариқ сабзи еб юриш ўсма (рак) касалигининг олдини олади.

➤ Спорт турлари ичида энг фойдалиси югуришдир.

Muassis:

O'zbekiston musulmonlari idorasi "Shamsuddinxon Boboxonov" NMIU

Bosh direktor: Sultonbek IMOMNAZAROV

Шамсуддин Нури

Bosh muharrir: Abdul Jalil XO'JAM

Tahrir hay'ati:

Nuriddin XOLIQNAZAROV
Sodiq TOSHOYEV
Homidjon ISHMATBEKOV
Shayx Abdulaziz MANSUR
Jaloliddin XAMROQULOV
Obidjon QODIROV
Uyg'un G'OFUROV
Muhammadsharif JUMAN
Xolmat ATABAYEV
Komiljon BURXONOV

Tolibjon NIZOMOV
Hikmatulloh TOSHEMIROV
Azizbek XOLNAZAROV
Jamoatchilik kengashi
Alisher ESHIMOV
Islomiddin ZUHRIDDINOV
Rustam JAMILOV
Muzaffar KAMOLOV

Toshkent – 100069, Zargaynar 18-berkko'cha, 47-a uy.
(71) 227-34-30 (71) 240-05-19.
m-nashr@mail.ru
www.hidoyatuz

Nashr ko'rsatkichi: 195
ISSN 2091-5225
2020-yil 3-sentabrda 0017-raqam bilan ro'yxatga olingan.
Gazeta oyda ikki marta chop etiladi.
Bahosi kelishilgan narxda.

Navbatchi muharrir: Azizbek XOLNAZAROV
Musahhiha: Zabo OMONOVA
Sahifalovchi: Komiljon MAHMUDOV
Ekspertizaga berildi: 31.03.2023
Xulosa (№03-07/2432) olindi: 07.04.2023
"SHAMSUDDINXON BOBOXONOV" NMIU boshmaxonasida chop etildi.

Adadi: 13.600
227/6-buyurtma.
Boshmaxona manzili: Toshkent shahri, Zargaynar 18-berkko'cha, 47-a uy.

Газетада оятлар, ҳадислар бор. Ножоиз жойларга қўйманг!

The newspaper contains ayahs and hadiths. Please, do not put it in inappropriate places!

في الجريدة آيات وأحاديث. لا تضعوها في مكان غير مناسب!

Газета содержит аяты и хадисы. Не оставляйте в неподходящих местах!